

Opplevelse av stemninger i arkitektur

-masteroppgave i formgivning, kunst og håndverk.

□ Av Eivor Hagerup

Arkitektur er et av de fire hovedområdene innenfor faget Kunst og håndverk slik det er i dagens Lærerplan, Kunnskapsløftet fra 2006. Dette er det området som jeg følte at jeg etter fullført faglærerutdanning i Kunst og håndverk kunne minst om. Derfor var jeg nysgjerrig på hva området inneholdt, og på hvilke ulike måter jeg kunne tilnærme meg arkitektur. Jeg satte meg selv og mine egne opplevelser og tanker omkring arkitektur som utgangspunkt. I den forbindelse stilte jeg spørsmålene om man kan betrakte arkitektur som et kunstverk i seg selv, og gjøre den til et objekt for undring og tolkning? Og hva kan en slik tilnæringsmåte eventuelt tilføre hovedområdet arkitektur i Kunst og håndverk?

Arkitektur - et sted å være

Arkitektur er et område som innholdsmessig spenner bredt. Fra det å ha kunnskaper om hvordan bygningskulturens inne- og uterom kan påvirke vår hverdag, til å tegne og bygge modeller i målestokk og perspektiv. Professor og arkitekt Christian Norberg-Schulz sier i boka *Et sted å være*, at arkitekturen fastholder og synliggjør vår forståelse av rommet mellom jord og himmel, der livet finner sted. Derfor kan arkitektur defineres som det å lage steder. Det betyr at rommet både må ordnes slik at vi kan orientere oss, og at man gir det en karakter som vi kan identifisere oss med. Jeg ville undersøke om man i undervisningen i arkitektur i grunnskolen, kunne reflektere over den emosjonelle siden ved arkitekturen, som noe vi kunne identifisere oss med? Videre, hva kan en innfallsvinkel preget av refleksjon rundt egne opplevelser til temaet arkitektur, tilføre elevens kunnskap?

Emosjonell opplevelse av arkitektur

Formålet med min oppgave, var å se nærmere på den personlige og emosjonelle opplevelsen, som fremkalles i møte med arkitektur i våre dagligdagse omgivelser. Jeg tok utgangspunkt i egne opplevelser, og hva bygningene som er knyttet til stedet uttrykker i form av stemninger. Dette valgte jeg å belyse gjennom ulike perspektiv.

I et didaktisk perspektiv så jeg på innholdet i Lærerplansverkets Kunnskapsløft fra 2006, og det som dreier seg om arkitektur i Kunst og håndverk. Her studerte jeg kompetansemålene som omhandler *opplevelse og samtale om arkitektur*, opp mot mitt tema som var basert på subjektive opplevelser og stemninger i arkitektur. Jeg drøftet betydningen av en slik kvalitativ innfallsvinkel til arkitektur, opp mot innhold og mål i Kunnskapsløftet. Jeg undersøkte også koblingen mellom sted og arkitektur, og hva det har å si for stemningsopplevelsen. Fordi det er vanskelig å beskrive hvordan omgivelser og arkitektur påvirker deg som betrakter og bruker, søkte jeg støtte i arkitekturteori og filosofi, for å forsøke å finne perspektiver som kunne hjelpe til å gjøre dette forholdet mer forståelig.

Eksempel på en fasaderekke fra Namsos sentrum, hvor man tydelig ser tiden i sammensetningen av de ulike bygningene. Dette ser man tydelig i materialer og formuttrykk.

Rytme i en boligblokk i Namsos, hvor du ser at det er en litt leken form for rytme. Vinduene er plassert på både vannrette og loddrette linjer, men som krysser hverandre på en slik måte at det blir oppfattet som et litt kaotisk sammensurium ved første øyekast. Og det ser ut som om vinduene spretter og hopper i horisontale linjer.

Eksempel på materialer brukt i fasaden til en bensinstasjon, og hvordan de sammen skaper et sammensatt uttrykk i bygningens fasader.

Eksempel på **fargebruk** i en bygningsfasade i Namsos. Her ser man tydelig hvordan fargene er med på å definere og utheve de ulike bygningselementene.

Politihuset i Namsos som eksempel på hvordan ulike elementer av ulike **proporsjoner** i en fasade står sammen.

Eksempel på hvordan en bygnings **størrelse** kan overvelde og dominere betrakteren på nært hold, og hvordan vi fysisk må strekke oss bakover og se opp for å se hele bygningen.

Teorien jeg valgte å gå nærmere inn på var hovedsaklig rettet mot arkitektstudiet og arkitekter, men jeg trakk ut deler som jeg fant relevante og spennende for faget Kunst og håndverk. Jeg valgte en annen innfallsvinkel enn en som baserer seg på det tekniske og teoretiske omkring arkitekturen som fag og område som sådan. Jeg så det fra mottakeren og brukerens perspektiv.

Stemningsanalyse av arkitektur

Jeg valgte å lage en analysemodell som kunne gjøre dette forholdet mer tydelig og konkret. Denne modellen valgte jeg å kalle for en *stemningsanalyse* av arkitektur. Jeg startet arbeidet med analysemodellen med å tenke på hva en bygnings fasader består av, og hva det er den har å spille på i form av ulike elementer. Jeg kom frem til at en bygning hovedsakelig består av *farger, materialer, ulike proporsjoner, rytme, stedet den er på og tiden som den er et formutrykksmessig resultat av.*

Norberg-Schulz mente at publikum må *lære å se* for å oppleve arkitektorens sanne vesen. Han skrev at det å lære å se, betyr at en tilegner seg forståelsen av et formspråk, slik at man både kan oppfatte formenes innbyrdes relasjoner og deres betydninger. I likhet med han så mener jeg at det er et viktig moment i forhold til å lære seg å se arkitektur som en sammensatt helhet, som noe som består av enkeltelementer som på hver sin måte uttrykker noe.

Med dette mener jeg at man kan *lese og tolke* de ulike elementene innenfor arkitekturen som man i utgangspunktet ikke har fokus på i lærerplanen. For eksempel når man skal beskrive hvordan en vindusrekke påvirker fasaden og bygningen som helhet. Da kan man tenke at vinduene fører til at fasaden brytes opp og vinduene fremstår som mørke hull og gir bygningen et kjølig og dystert uttrykk. Eller kanskje at de er plassert som glatte, pene og luftige perler på en snor, og slik gjør bygningen lett og vennlig i sitt uttrykk. Dette er et eksempel på en kreativ og "ufarlig" måte å lese en bygnings uttrykk på, som man fint kan benytte seg av i skolen. Med ufarlig så mener jeg at det ikke kreves at man skal kunne alle de ulike faguttrykkene for de enkelte elementene i arkitektur, men kort og godt beskrive det du ser, og forsøke å sette ord på hvordan du opplever en bygnings uttrykk. Samtidig som man forsøker å si noe om hva de ulike elementene, som for eksempel hva rytme og fargebruk i en fasade gjør med helhetsinntrykket du får.

Foto og film som verktøy for å se og oppleve arkitektur

I Kunnskapsløftets kompetansemål under arkitektur, går noen av målene ut på å tegne hus og rom fra ulike vinkler og perspektiv. Jeg mener at det å tegne et hus fra gitte utgangspunkt dreier seg mer om tegning enn hva det dreier seg om arkitektur. Jeg tror riktignok at om man tegner et hus, og studerer det nøye, oppfatter man detaljer og trekk ved bygningen som man ikke hadde fått om man kun hadde betraktet det. Men det er derimot ikke nok til å forstå hvordan en bygning kan påvirke deg som menneske mener jeg.

Jeg tror at ulike typer arkitektur tilknyttet ulike steder kan gi deg opplevelser som kan påvirke din sinnsstemning. Det kan også inspirere til et praktisk estetisk tolkende arbeid. Et arbeid i form av for eksempel fotografier og video som forsøker å gjengi den opplevelsen. Jeg mener at om man i en undervisningssammenheng i arkitektur benytter seg av fotografering og filming som verktøy for å se og å oppleve arkitektur i nærmiljøet, så vil elevene muligens få et mer lekent og nysgjerrig forhold til bygninger i sine omgivelser. I boka *Om fotografi* skriver den amerikanske kulturkritikeren Susan Sontag at det å fotograferer, handler om å tilegne seg den tingen som fotograferes. Dette innebærer at man plasserer seg selv i et bestemt forhold til verden. Dette er et forhold som oppleves som kunnskap og derfor som makt. Kameraet er et verktøy som jeg også mener kunne ha økt elevenes interesse for arkitektorens uttrykksmåter, og hvordan man opplever dem. Det kan også stimulere til en mer innholdsrik og reflektert samtale i etertid mellom elever og lærere tror jeg.

Jeg tror også at om man ser på arkitektur på samme måte som kunst, og samtidig er oppmerksom på hvordan arkitekturen samspiller med sine omgivelser, at dette kan sette i gang tankerekker rundt temaet som kan være verdifulle for undervisningen i grunnskolen. En slik holdning til, og syn på arkitektur som kunst, mener jeg mangler i Kunnskapsløftet.